

Předmluva

Vážení čtenáři,

dostává se Vám do rukou publikace historika Hornického muzea Příbram PhDr. Františka Bártíka s názvem *Zemřelé nesvobodné pracovní síly v oblastech produkce uranové rudy 1946 až 1986*. Vydáním této studie sledovalo Hornické muzeum Příbram, příspěvková organizace zřízená Středočeským krajem, jeden z důležitých kroků v rámci profilace své činnosti, a sice vědeckovýzkumnou formou načerpat další nové poznatky z oblasti báňské minulosti na Příbramsku (a nejen zde), tyto skutečnosti uchovat pro příští generace, provést jejich vyhodnocení a poté prezentovat odborné i laické veřejnosti.

V případě problematiky nesvobodné pracovní síly v hornictví se do zorného úhlu bádání dostaly i další lokality v Čechách, které byly dotčeny montánním podnikáním při těžbě a zpracování uranové rudy, což je dáno charakterem organizace oné industriální praxe na území bývalého Československa, jakož i tehdejším způsobem fungování a dislokací jednotlivých zařízení určených pro nesvobodné pracovní síly.

Uran se již v průběhu druhé světové války a následně po jejím skončení stal strategickou surovinou pro výrobu jaderných zbraní a sehrál důležitou roli při mocenském soupeření Sovětského svazu a Spojených států amerických, především v době tzv. studené války. Mezinárodní dohodou z 23. listopadu 1945 mezi Československem a Sovětským svazem si velmocenský partner vynutil na naší republice zajištění intenzivní těžby československých uranových ložisek a výlučné dodávky radioaktivních surovin. Tento fakt byl neměnný s ohledem na politické poměry v zemi ležící v srdci Evropy, zejména pak po komunistickém převratu v únoru 1948, nastolení totalitního režimu a existenci Československé republiky pod sovětskou sférou vlivu.

Stejně jako jiné státy, i poválečné Československo se potýkalo s těžkostmi chybějících pracovních sil. Nedostatek zaměstnanců v hornictví a v dalších odvětvích národního hospodářství byl tehdy řešen zpočátku nasazením německých válečných zajatců, používáním tzv. brigádnické pomoci z jiných podniků, závodů, zařízení, institucí, armády a podobně, dále organizovaným nábořem a již od roku 1949 účastí chovanců tábora nucených prací a vězňů, včetně vězňů politických. Ostří nenávisti poúnorového režimu směřovalo prioritně proti příslušníkům bývalých nekomunistických politických stran, účastníkům nekomunistického odboje za 2. světové války, církvi, rodinám soukromých zemědělců a živnostníků, demokraticky orientované inteligenci, organizacím mládežnického a sportovního hnutí i dalším sociálním skupinám, tvořícím následně nechvalně proslulé zástupy politických vězňů. Ve víceúčelovém využívání těchto nově získaných pracovních sil dominovaly dvě základní funkce: Internovat či uvěznit režimu „nepřátelské“, „nepohodlné“, v mnohých případech pouze „politicky podezřelé“ osoby nebo „potenciální nepřátele“ lidově demokratického zřízení, a taktó nabytou kapacitu živé síly využít v národním hospodářství. A spolu s nimi i vězně kriminální, retribuční, odsouzené za tzv. černý obchod a podobně.

Je trpkou ironií osudu, že v dlouhé řadě jmen politických vězňů upoutají na první pohled pozornost ta, která patří lidem, co se v předešlém historickém období výrazným způsobem zasloužili o náš stát a Československo se jim po únoru 1948 „odměnilo“ nuceným pracovním nasazením při těžbě a zpracování uranu za ostatními dráty. Nechyběli mezi nimi známí politici, vědci, duchovní, umělci, sportovci a další osobnosti. Zvláště hořkým zjištěním je skutečnost, že se zde objevili mnozí hrdinové protinacistického odboje a spolu s nimi i jejich nedávní protivníci – hitlerovští váleční zločinci, příslušníci bývalého bezpečnostního a potlačovacího aparátu okupantů, kolaboranti a zrádci. A s těmito skutečnými zločinci nebo s vrahy, zloději a jinými kriminálníky museli trávit dlouhá léta strádání reprezentanti demokracie. V nejednom případě, bohužel, je potkal i společný osud na cestě poslední...

Složitost problematiky mapující neslavnou kapitolu našich nejnovějších dějin, doloženou dosud zjištěnými informacemi o zemřelých nesvobodných pracovních silách, politické vězně nevyjímaje, v oblastech produkce uranové rudy v letech 1946 až 1986 se Vám nyní pokusí přiblížit Bártíkova publikace. Důležitost zpracování tohoto náročného tématu podpořil nejen zřizovatel Hornického muzea Příbram – Středočeský kraj, ale též Grantová agentura České republiky.

*PaedDr. Josef Velfl, ředitel
Hornické muzeum Příbram*